

Vlaanderen
is milieu

Jaarverslag Water 2017
syntheserapport

VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ

www.vmm.be

DOCUMENTBESCHRIJVING

Titel
Jaarverslag water 2017

Samenstellers
Afdeling Rapportering Water, VMM

Inhoud
Dit rapport geeft een algemeen overzicht van de oppervlaktewaterkwaliteit, de bronnen van waterverontreiniging en de zwemwaterkwaliteit in Vlaanderen op basis van de cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij in 2017, zoals deze in de thematische rapporten over de waterkwaliteit zijn behandeld.

Wijze van refereren
Vlaamse Milieumaatschappij (2019), Jaarverslag water 2017

Verantwoordelijke uitgever
Bernard De Potter, Vlaamse Milieumaatschappij

Vragen in verband met dit rapport
Vlaamse Milieumaatschappij
Dokter De Moorstraat 24-26
9300 Aalst
Tel: 053 72 62 10
info@vmm.be

Depotnummer
D/2019/6871/002

JAARVERSLAG WATER 2017

Hoe evolueert de waterkwaliteit in Vlaanderen? Wat zijn de bronnen van waterverontreiniging? In dit rapport worden de resultaten van 2017 besproken.

Waterverontreiniging in Vlaanderen

Aan de hand van de parameters biochemisch zuurstofverbruik (BZV), chemisch zuurstofverbruik (CZV), totaal fosfor (P t) en totaal stikstof (N t) is de totale belasting van het oppervlaktewater geëvalueerd. Voor drie parameters is de belasting gedaald met 20 % (BZV), 16 % (CZV) en 9 % (P t). De berekende stikstof-belasting steeg met 9 %. De belangrijkste bronnen van verontreiniging in 2017 zijn:

- de niet-gekoppelde en niet-gerioleerde gezinnen voor BZV (71 %) en CZV (43 %);
- de landbouwsector voor de nutriënten N t (67 %) en P t (37 %).

Om de kwaliteit van het beheer van de saneringsinfrastructuur objectief en gestructureerd in kaart te brengen, werkte de VMM een kader van ecologische performantie-indicatoren uit voor het bovengemeentelijke en het gemeentelijke niveau.

In 2017 voldeden 303 van de 306 geëvalueerde RWZI's aan alle voorwaarden van hun vergunning. In 2017 behaalden 40 van de 306 geëvalueerde RWZI's de VLAREM-doelstellingen niet.

Het belangrijkste knelpunt is de werking van de overstorten. Het verontreinigde overstortwater kan in extreme omstandigheden resulteren in vissterfte, overmatige algengroei, verdwijnen van bepaalde watergebonden fauna ... De VMM zet daarom sterk in op de aanpak van deze problematiek. In 2017 is de gemiddelde overstortduur (voortschrijdend over 5 jaar) gedaald naar 2,07 %.

De nv Aquafin voerde in 2017 zo'n 124 bovengemeentelijke investeringsprojecten uit op 94 werven. In 20 gevallen ging het om werken aan nieuwe of bestaande zuiveringsinstallaties. Sinds 2010 zijn er 80 nieuwe RWZI's opgestart, allemaal met een capaciteit kleiner dan 10.000 IE. Eind 2017 waren 311 gewestelijke RWZI's in werking. Dat zijn er 10 meer dan in 2016, waardoor er zuiveringscapaciteit voor 16.740 IE is bijgekomen. 75 werven zorgden voor de verdere uitbouw of de optimalisatie van het collectorennetwerk dat het ingezamelde afvalwater naar de zuiveringsinstallaties afvoert. Op 25 werven legde de nv Aquafin gelijktijdig ook gemeentelijke dienstrioleringen aan. Hierdoor steeg de zuiveringsgraad voor Vlaanderen eind 2017 tot 83,4 %. Ten slotte werden ook 2 projecten gerealiseerd die ervoor moeten zorgen dat de gemeentelijke aanleg van gescheiden rioleringen het nodige rendement halen.

De rioleringsgraad en de zuiveringsgraad stegen de laatste jaren gestaag. De grote toenames, door het opnemen van grote lozingspunten van niet-gekoppelde rioolstrengen, liggen ondertussen al een paar jaar achter ons. De sanering voor 52 van de 56 lozingspunten met een vuilvracht groter dan 500 IE is al voorzien.

Naast de gekende bronnen van waterverontreiniging hebben ook incidentele verontreinigingen een belangrijke impact op de kwaliteit van het oppervlaktewater. In 2017 verwerkte de milieu-incidentenwerking van de VMM 758 meldingen. 206 incidenten werden gemeld en geregistreerd als gevolg van falende zuiveringsinfrastructuur, waaronder 110 overstortwerkingen. Daarnaast werden in 2017 32 mestlozingen, 84 incidenten met olie, 16 incidenten met silo- en/of erfsappen, 29 vissterftes en 42 sluikstorten geregistreerd.

De nv Aquafin is verplicht om incidenten op het bovengemeentelijk stelsel te melden aan het Vlaams Gewest. In 2017 werden 385 dergelijke incidenten gemeld, een vergelijkbaar aantal met de 382 incidenten uit 2015, maar minder dan de 547 incidenten uit 2016. Er is een duidelijke relatie tussen het aantal

incidenten en de gevallen neerslag. In 2017 was 46,5 % van de incidenten het gevolg van een interne storing in de bedrijfsvoering. Bij incidenten als gevolg van externe storingen gaat het dan bv. om inspoeling van grote hoeveelheden leem in het influent of spanningsonderbrekingen. In 2017 hadden 62 % van het aantal gemelde incidenten een ernstige of heel ernstige milieu-impact.

Het gevoerde beleid werpt zijn vruchten af. De emissies van o.a. bedrijven zijn sinds 1992 sterk gedaald. Ook de systematische verhoging van het aantal aangesloten gezinnen op riool en vervolgens de zuivering op RWZI heeft geleid tot een duidelijk meetbare kwaliteitsverbetering van onze oppervlaktewateren in Vlaanderen. Het is duidelijk dat de uitbouw op het goede spoor zit, maar naast de uitbouw wordt ook een goed beheer van de bestaande infrastructuur steeds belangrijker.

De laatste jaren zien we een verdere gestage daling van de emissies. Er blijven inspanningen nodig om het ongezuiverd huishoudelijk afvalwater in niet-gerioleerd gebied of dat via niet gekoppelde riolen geloosd wordt aan te sluiten op een individuele of collectieve waterzuivering. Bovendien richten incidentele lozingen van bedrijven en overstorten in het rioolstelsel schade aan op lokaal niveau. De landbouwpercelen veroorzaken via drainage en grondwater een overschrijding van de drempelwaarde nitraat in 28 % van de oppervlaktewatermeetplaatsen.

Algemene waterkwaliteit

Globaal gezien tonen de resultaten voor de algemene fysisch-chemische parameters in oppervlaktewater in 2017 een lichte kwaliteitsverbetering. Dit zien we vooral bij opgeloste zuurstof en nutriënten.

In 2017 voldoen er meer waterlichamen aan de typespecifieke norm voor de parameters opgeloste zuurstof, totaal fosfor, orthofosfaat en totaal stikstof. Voor de parameters chemisch zuurstofverbruik, geleidbaarheid, zuurtegraad en nitraat zijn het er minder dan in vorige jaren.

De gemiddelde concentratie aan opgeloste zuurstof in oppervlaktewater in 2017 bedraagt 8,4 mg/l. Dit is op één na het beste resultaat over de afgelopen 10 jaar. Het percentage waterlichamen dat voldoet aan de norm stijgt ook van ongeveer 57 % vorig jaar naar 59,5 % in 2017 en komt hiermee op het niveau van 2014-2015.

De gemiddelde concentratie totaal fosfor in 2017 bedraagt 0,52 mg P/l en is gelijk aan de gemiddelde concentratie in 2016. In 2017 bedraagt het percentage waterlichamen dat voldoet aan de norm 8,2 % en scoort daarmee het best van de laatste 10 jaar. De gemiddelde concentratie orthofosfaat stijgt lichtjes t.o.v. vorig jaar, maar het percentage waterlichamen dat voldoet aan de norm bedraagt in 2017 ongeveer 22 %. Ook dit is het beste resultaat sinds 2007. Ook al voldoen meer waterlichamen aan de norm voor deze twee parameters, toch blijven totaal fosfor en orthofosfaat nog steeds problematisch voor de meeste Vlaamse waterlichamen.

De gemiddelde concentratie aan totaal stikstof is in 2017 gedaald en bedraagt ongeveer 4,5 mg N/l. Het percentage waterlichamen dat voldoet aan de norm, neemt toe van 14 % in 2007 tot 35,4 % in 2016. Dit is het beste resultaat van de laatste 10 jaar. In 2017 bedraagt de gemiddelde concentratie aan nitraat 3,3 mg N/l, wat in de lijn ligt met de gemiddelden van de periode 2013-2015. In 2016 was de gemiddelde concentratie hoger met 3,7 mg N/l. Het percentage waterlichamen dat in 2017 voldoet aan de norm bedraagt 64,1 % en is iets lager dan in 2016 met 66,7 %. Ook al daalt de gemiddelde concentratie voor nitraat in 2017 t.o.v. 2016, toch voldoen er minder waterlichamen aan de norm.

Nutriënten in oppervlaktewater in landbouwgebied

Het MAP-meetnet is een meetnet van specifieke punten voor de landbouw.

Het aantal meetpunten met overschrijding van de drempelwaarde voor nitraat evolueert niet gunstig. Al 5 winterjaren op rij is er weinig evolutie in het aantal meetpunten met overschrijdingen. In het laatste winterjaar 2017-2018 is er een stijging tot 28 % meetplaatsen met minstens 1 overschrijding. Daarmee wordt de doelstelling voor 2018, zijnde maximum 5 % meetplaatsen die de drempelwaarde overschrijden, niet gehaald en is een ingrijpende aanpassing van het huidig mestbeleid nodig.

Ook voor orthofosfaat zijn de resultaten ongunstig. Amper een derde van de meetpunten voldoet aan de milieukwaliteitsnorm en in 94 % van de meetpunten wordt er ofwel geen trend ofwel een stijgende trend gedetecteerd.

Metalen

De belangrijkste bronnen van de 8 heffingsmetalen in 2017 zijn atmosferische depositie en erosie van de bodem. Transport is de belangrijkste bron van koper, infrastructuur (meer bepaald corrosie gebouwen) is de belangrijkste bron van zink. Voor 7 van de 8 heffingsmetalen dalen de netto-emissies door bedrijven sterk in 2017 t.o.v. 2010. Deze daling ligt tussen 23 % (koper) en 86 % (lood). Voor zink is er in 2017 t.o.v. 2010 een stijging van de netto-emissie door bedrijven met 5 %.

Alle metalen worden t.o.v. het influent in lagere percentages teruggevonden in het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). De prioritair gevaarlijke stoffen kwik en cadmium worden ondanks de lage bepaalbaarheidsgrenzen het minst teruggevonden in het influent, en bijna niet (<1 %) in het effluent. Niet alle metalen worden even goed verwijderd op RWZI's. Lood wordt het best verwijderd enook chroom, koper en zink worden nog vrij goed verwijderd.

In oppervlaktewater werd in 2017 de norm voor kobalt, uranium, arseen en nikkel in meer dan 1 op 10 van de meetplaatsen overschreden. Voor kobalt is dit zelfs het geval in de helft van de meetplaatsen. Voor de meeste metalen blijft de situatie hetzelfde als de vorige jaren.

De milieukwaliteitsnorm voor kwik in biota wordt op alle meetplaatsen overschreden.

Uit de analyse van de zware metalen blijkt dat gemiddeld 10 % van de onderzochte waterbodems voor metalen verontreinigd tot sterk verontreinigd zijn.

Uit de meetresultaten van de locaties waar in Vlaanderen het oppervlaktewater gebruikt wordt voor de productie van drinkwater in 2017 blijkt dat verschillende metalen werden vastgesteld in het oppervlaktewater ter hoogte van de innamepunten voor drinkwater. Uit de metingen op het afgewerkte drinkwater (uitgang waterproductiecentrum) werd in 2017 geen enkele normoverschrijding vastgesteld.

Kwaliteit van het zwemwater

Op basis van de Europese zwemwaterrichtlijn wordt het zwemwater ingedeeld in 4 verschillende klassen: *uitstekend*, *goed*, *aanvaardbaar* of *slecht*. Deze indeling gebeurt op basis van alle bacteriologische resultaten van de afgelopen 4 badseizoenen en geeft dus de gemiddelde zwemwaterkwaliteit weer.

In Vlaanderen zijn er 88 officiële zwemwateren, waarvan 42 badzones aan de kust en 46 zwemwateren in het binnenland. Daarvan werden in 2017 81 als uitstekend beoordeeld, 5 als goed en 2 als aanvaardbaar. Het aantal uitstekende zwemwateren blijft nog jaarlijks toenemen.

Besluit

De belasting van het oppervlaktewater door bedrijven en huishoudens neemt nog steeds geleidelijk af voor de algemene parameters BZV, CZV en totaal fosfor. De metingen van nutriënten in landbouwgebied geven aan dat de belasting van het oppervlaktewater met nitraat en orthofosfaat het laatste jaar opnieuw toenam en dat de doelstellingen van MAP5 niet gehaald zullen worden.

Ook de resultaten voor de algemene fysisch-chemische parameters in 2017 geven aan dat de kwaliteit stagneert. Voor bepaalde parameters is er een lichte vooruitgang, voor andere parameters een lichte achteruitgang. De algemene kwaliteitsverbetering, zoals gemeten in de periode 2007-2013, zet zich niet altijd door.

De dalende emissies van metalen door bedrijven worden op dit moment nog niet gevolgd door verbeterde concentraties in oppervlaktewater en biota. De belangrijkste bronnen van deze metalen zijn namelijk meestal atmosferische depositie en erosie. De beperkte normoverschrijding voor metalen in oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor de productie van drinkwater vormt geen risico voor het drinkwater dat geleverd wordt in Vlaanderen.

Verdere inspanningen om de normen te behalen, zoals vastgesteld in de stroomgebiedbeheerplannen, zijn noodzakelijk voor het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand in de Vlaamse waterlichamen. Rechtstreekse maatregelen alleen, zoals de heffing op de lozing van bedrijfsafvalwater in oppervlaktewater en de optimalisatie van de saneringsinfrastructuur huishoudelijk afvalwater, zullen niet volstaan.

REFERENTIES

Vlaamse Milieumaatschappij (2018), Fysisch-chemische kwaliteit oppervlaktewater 2017.
http://www.vmm.be/publicaties

Vlaamse Milieumaatschappij (2018), Waterverontreiniging in Vlaanderen in 2017.
http://www.vmm.be/publicaties

Vlaamse Milieumaatschappij (2018), Kwaliteit van het zwemwater in 2017.
http://www.vmm.be/publicaties

Vlaamse Milieumaatschappij (2018), Nutriënten in oppervlaktewater in landbouwgebied, resultaten MAP-meetnet 2017-2018.
http://www.vmm.be/publicaties

Vlaamse Milieumaatschappij (2018), Waterverontreiniging door metalen in 2017.
http://www.vmm.be/publicaties

Vlaamse Milieumaatschappij
Dokter De Moorstraat 24-26
9300 Aalst
www.vmm.be